

פרוטוקול מס' 3/2

מישיבת ועדת הכספים

ביום ה' י"א בחשרי תשי"ט - 25.9.1958

בשעה 1605.

נוכחים:

י. גורי - היו"ר
 י. אפרתי
 י. בדד
 א. בהיר
 ש. בבה
 א. הרצפלד
 מ. חזני
 א. כהן
 ק. כהנא
 נ. לויין
 ז. צור
 מ. קלמר
 א. קרגמן

מזמנים:

ד"ר הורביץ - נגיד בנק ישראל
 ד"ר ארנון - מנהל משרד האוצר
 מר בר-יוסף

מזכיר: ש. בזק

סדר היום:

דיון על דוח נגיד בנק ישראל.

=====

היו"ר י. גורי:

עם קבלת הדוח של נגיד בנק ישראל, כינסתי מיד את הוועדה, אבל לרגל פטירתו של אחד מחברי הכנסת - עבאס - היינו מוכרחים לקצר בישיבה. לאחר מכן חלו שינויים בתאריך ואני מבקש סליחה משום שהדבר לא הסתדר מסיבות שונות. אני מבקש את נגיד הבנק לדוח שבכתב להוסיף - במידה שהוא רואה צורך בכך - תורה שבעל-פה, ואחר-כך נציג לו שאלות.

מר הורביץ:

אהיה הפעם קצר מאד משום שהדוח מדבר בעד עצמו. אני רוצה להזכיר נקודה אחת שהיא בעצם - היות ואנו נמצאים בשנת העשור - מעניינת במיוחד. אני רוצה לגעת בנקודה אחת שמאחוריה של העניין הזה של עליית אמצעי התשלום, ומדוע זה מדאיג אותנו.

השאלה המרכזית לעליית אמצעי התשלום היא שאלת המאזן, המאזן המסחרי. כלומר, כל ההרכב של עליית אמצעי התשלום פירושו - הגדלת הגרעון במאזן המסחרי.

להסביר באופן תיאורתי אפשר קל מאד. אם אנו רואים את הדיאגרמה הזאת, הקו השחור מציין את גידול אמצעי התשלום הרגיל. אנו רואים שמשנת 1949 עולים אמצעי התשלום באופן די תלוי. בשנת 1951 עשינו את הריפורמה המונטרית שהקטינה את אמצעי התשלום האלה. המאזן הפוטנציאלי עלה אבל אמצעי התשלום ירדו כי עשינו דיבלואציה חריפה מאד. הם התחילו לרדת וירדו עד לסוף שנת 1953. מ-1953 השפעת הריפורמה המונטרית, לרגלי התייקרות המחירים ואנו רואים את עליית אמצעי התשלום משנת 1953 עד לשנת 1957, ואנו יודעים שזה הולך ונמשך גם בשנת 1958. מה היא התוצאה של הדבר הזה.

אנו רואים כמובן שיש קורלאציה סטטיסטית פעם אחת, שני דברים שהולכים באופן מקביל. זה לא תמיד אומר שזה פונקציונאלי, אבל אם אתה רואה את הדבר הזה במשך 8 שנים באופן מדוייק - ויתכן שגם באופן תיאורתי זה נכון - זה מוכיח משהו. כשם שעלה הקו השחור עלו שלושה קווים אחרים ובקורלאציה מסויימת. בזמן שהקו של אמצעי התצרוכת עולה, עולה הגרעון במאזן המסחרי. בזמן שיורדים אמצעי התשלום יורדים כל שלושת הקווים האחרים. יש ביניהם יחס פונקציונאלי כי זה ברור. אם אתה מרבה באמצעי התשלום נוצר כוח קנייה ואת כוח הקנייה אתה צריך להרבות על-ידי יבוא נוסף של אמצעי התצרוכת. אם אתה לא מרבה אותו, נוצרים תורים.

א. קרגמן: יכזל להיות ייצור מוגבר.

מר הורביץ: זה לא היה. העליה של אמצעי התשלום היו באופן ממוצע 4% והעליה עצמה 10%. נקודת התורפה לא בזאת שעלתה התפוקה. עליה של 10% בתפוקה זה אולי מהמועטים בעולם. אנו מגדילים את התצרוכת על ידי זה שעושים אינפלציה ומגדילים את אמצעי התשלום. נקודת התורפה שהביקוש עולה יותר מידי.

אנו רואים שהגרעון כל הזמן עולה. אם הוא עולה, הוא עולה בשנה ב-350 מליון דולר. כל שנה זה יותר, וכל שנה הגרעון יותר גדול. השנה ב-1958 יש שוב גידול ניכר מאד בגרעון במאזן המסחרי, למרות עליית התפוקה הפנטסטית ב-1957, והיפה מאד ב-1958. אפשר להגיד שהמספרים הסטטיסטיים על עליית הגרעון אינם משקפים במלואם את עלייתו של הגרעון. הגרעון למעשה הרבה יותר גדול באופן פיסי. מכיוון ששנה חלה תמורה לטובתינו במה שמוגדר בג'רגון המדעי "Terms of Trade". זה היחס בין מחירי היצוא והיבוא. אם בשוק העולמי מחירי הסחורות ירדו, בשביל ארץ שיש לה מאזן מסחרי שלישי זה דבר טוב. אם אנו מביאים סחורות ב-400 מליון דולר ומוכרים ב-100 מליון דולר ויש ירידה ב-15%, אז אנו מרויחים 60 מליון, מפסידים 15 מליון כך שנשאר לנו רווח נקי של 45 מליון דולר. קרה מזל שה *Terms of Trade* ואמצעי התשלום שופכו יותר מאשר בכל אדף בעולם.

ביחס למחירי יבוא שהננו מאותה ירידה כמו בכל העולם. דלק למשל, במחירי היבוא כמעט ולא היתה לנד ירידה, בהדרים היתה עליה במקרה, וביהלומים לא היתה ירידה. השפיעו באופן ניכר כך שצריכים להוסיף לגרעון את ה- *Terms of Trade*.

מה אני דואג? אני דואג לשני דברים. אני דואג לזה שהדולרים שאנו מקבלים אותם ביד רחבה, את הדולרים והמארקים אנו מעוניינים להנציח, לא לנצח אבל על-כל-פנים ליצור רזרבה משני טעמים. טעם אחד הוא טעם בטחוני. מדינה הנמצאת במצב בטחוני כשלנו, צריכה להיות לה רזרבה יותר גדולה מהרגילה. בכל העולם הרזרבה הרגילה נחשבת למינימום של שישה חודשים בלבד. בשבילנו זה 250 מליון דולר. ושנית, מפני שאנו מתקרבים לנקודה - שברור שזה יוקטן לרגלי הפסקת השילומים. לו היינו יכולים בנקודה הזו להפסיק את הגרעון הזה שאנו עושים, שהקו השחור יתחיל להיות שטוח ולא עולה, היינו מגיעים לזה שאת הרזרבה הגדולה שיש לנו היינו מנציחים. ואם יש לנו מזל לקבל דולרים בשנת 1958/59, אולי גם להגדיל אותה, כך שבשעה שתבוא ההפסקה יהיה לנו 100 - 200 מליון דולר.

דבר שני, להסמיך יותר מדי שנה לכו
 יכולת ייצור גדולה יותר. מפני זה אין לי ספק שיש צורך בהרחבת אמצעי
 החסלום. הרחבת אמצעי החסלום מורגמת כהסמכת ייצור של עולות אשר נצטרך
 אותם מטני השעמים האלה. השעט המסווגי - כל יום משבט, ומטעם אחר אשר
 עמיתי כמד גם עליו. לזה קיימת וק השורה צמח הסיקס החליף של עליית
 אמצעי החסלום מעל להיקף התפוקה. אם אמצעי החסלום יעלה, תמשלה צמיחה
 להוצאת, דאמית - יעלו המהירות וכל עסקי, וצמיחה יתחיל מחסוך
 פייז, וזו מוכוהים להכניס קיצוץ, וזת כל זה לא יעשו לעשות ובצדק.
 אנו משתמשים בזה שיש לנו שנים טובות דמיים על זה. זה לא אומר שכל מה
 שיש לנו מרחיבים את אמצעי החסלום ומדויקים צומח החסלום. זה מורגש בזה
 שאנו כל שנה משתמשים ומוציאים יותר ורלוות. השנה דוצאנו 350 מליון דולר
 ובשנה הבאה נוציא 400 מליון דולר ובשנה שלאחריה נוציא ודאי 500 מליון
 דולר.

אם לעשות סירות של ארבעת השנים האחרונות, אנו מביעים לדבר עגום, שהיתה לנו עליה עצומה בתפוקה, 12% - 10%, היה לנו עודף גדול של יצוא על היבוא וזה גיבור במקור הטסק. אם ניקח את עודף היבוא על היצוא + התקופה הפנימית ונראה אין השתמשנו בזה, אז 77% חלבו להגדלת הצריכה ואילו 23% להשקעות, כולל שילומים וכולל כל יתר הדברים. 77% חלבו להגדלת התצרוכת ו-23% - השקעות כולל כל השקעות שהיו, גם לא מליטינות.

האם אפשר לשאול את המספרים האבסולוטיים של העניין?

מן הורוביץ: צריכה זאת ארו-סך. יש לי ויכוח עם פטנקין. הוא אומר 85% ואני אומר רק 77%. העניין צריך להעצר. יש עליית אמצעי החסלום, וב-1958 הם יוסיפו לעלות והם עלו כבר בראשון לינואר ביותר מ-100 מליון טונות. זה לא טוב, זה לא טוב לגבי העתיד שלנו. אנו מוכרחים לדטך את עצמנו. אנחנו לי: יש סטטיסטיקה, ובסטטיסטיקה הזאת בדרך כלל כך. המשלה יותר טובה מהנכנסת והכנסת יותר טובה מהציבור. זה טוב כשזה בא לענין של הוצאת כספים. או שאומרים שהמשלה יותר גרועה והכנסת רוצה להוסיף והציבור רוצה להוסיף. תמיד יש ספק והאיש הרגיל לא מוגיש את זה. צריכה להיות הגנה כללית כדי לזעזע מה יהיה בעוד כמה שנים, אז קשה מאד להביא לאיזה שינוי.

בציה, יש דבר אחד שהוא במידה מסוימת בידינו, בידי בנק ישראל. אומרים כל הזמן: אשדאי לציהוד. היה אצלי פרופיסור משיקאבו, כלכלן שנשלח לארץ. לפני בואו לארץ הוא היה באמריקה הדרומית באחת הארצות. הוא אמר לי שבארץ הזאת עולה האשדאי ב-2% בחודש והוא אומר שכולם צועקים שאין אשדאי והוא הוסיף ואמר שאם יגדילו את האשדאי ב-5% יצקו עוד יותר. בגרמניה היה כך כשהגדילו את המיני הרכבות. זה כמו אדם ששוחה מים מלוחים. ברור שהוא לא יהיה מסוג צמא אלא יותר ויותר צמא.

המטבע הבינלאומית ובצדק. אם אנו ימים אלה המהירות יעלה תראו את הדבר. האשדאי לציבור גדל למשל מהנכסים ינואר - יולי 1953 ב-54 מליון לירות. זה טרנס גדול מאד. הוא גדל במידה ניכרת מאד.

ניקח את ארבעת השנים האלה. הקלאות - התפוקה באופן פיסי - ולפי זה צריך להגדיל, לפי המהירות צריכים להגדיל לפי הגידול הפיסי - עלתה ב-38,9%. אם להביא בחשבון גם את עליית המחירים, וזה אטור לעשות, אז עלן ב-71% במהירות שוטפים. ואם לקחת את האשדאי, אז זה 90,7%. בתעשייה - הגידול הפיסי עלה ב-40%. במהירות שוטפים 75,5%, האשדאי 112,6%.

דיברתי קודם על המהירות. אני אומר. היה מקרה לגמרי אהו מאשר אצלנו בפינלנד. בפינלנד הבנק ביקש מהמשלה להקטין את התקציב, והמשלה הקטינה את התקציב. דבר כזה בארץ - אינני מתאר לי. זאת תהיה חרומה אם נמשיך את המהירות ב-1958. אי אפשר להגיד שזה משופר ביותר. לגבי הסיכויים שלנו לעתיד זה חמור ביותר. זה לא ענין של שחק.

קראתי מאמר באחד העיתונים על הדוח שלי, חושבים שזה עניין של משחק. אי אפשר להביט על המשק מתוך דברים שנשתנו במחצית המאה ה-119. הכוחות הכלכליים לא ישאלו לשום מאמרים ראשיים בשום עתונים אלא ישאלו לזה מה יהיה. זאת הבעיה. או שאנו מוכרים את הדולרים כל זמן שישנם או שאנו שומרים עליהם. לשמור עליהם זה בלתי אפשרי אם ממשיכים בריפורמה המוניטרית בקצב של היום. כל מה שיש הולך לרזרבה, ולא לא תהיה רזרבה ונגדיל את אמצעי התשלום ב-20% לשנה.

מפני זה אני מציע מה שאני מציע בדוח. אין לי מה לשנות בהצעות שלי, הצעתי אותן כבר כמה פעמים.

א. בהיר: מה לעשות בתנאים הפוליטיים הנוכחיים?

מר הורוביץ: אתדם אוהב לעשן חשיש. אומר לא הרופא: אל תעשן חשיש. אז הוא אומר: יש לי תשוקה עצומה. אז באמת אין תשובה אחרת. הרופא לא יכול להגיד לך תשובה אחרת. אותו הדבר לגבי אלכוהוליסט. שני הדברים לא הולכים יחד. אם אתה מעשן חשיש אתה לא יכול לעשות דבר אחר. אם אתה אומר, בתנאים האלה ההיפך ממה שצריך להיות, אז אי-אפשר לעשות שום דבר, צריך לחכות לתנאים אחרים. אין רפואה כזאת. לא יתכן שאדם יכול לעשות שני דברים, גם להתקרב למצב כלכלי וגם לעשות - מצד שני - את ההיפך. הדיאגרמה הזאת מדברת בעד עצמה. איני יודע פתרון אחר מאשר הצעתי, ואם התנאים הפוליטיים לא טובים, נראה מה יש לעשות.

הי"ר י. גורי: מספר הערות. רבותי, אני רוצה לעשות פרובוקציה לוועדת הכספים. מה היא הפרובוקציה. אשתקד, כשדנו בדוח של נגיד הבנק, ועדת הכספים סיכמה את הדיון בהחלטות, שנציג הבנק מצא לנכון לכלול את ההצעות של ועדת הכספים בדוח שלו. כפי הנראה הוא החשיב את הסיכום הזה הציבור החשיב אותו באופן פחות או יותר. הלכנו בעקבות ההמלצות של נגיד הבנק ואם לא מלאנו את כל רצונותינו, הרי מלאנו את עיקרן, והלכנות בעקבות 4 המלצות שלו החוזרות ונשנות ומסתברות מכל הדוחות שלו ומסתכמות ב-4 סעיפים. (א) (ב) (ג) (ד)

ונגיד הבנק בצדק אומר: על סמך הדוח הקודם. עכשיו קבלנו דוח הודוח מצעם חוזר על עצמו. נגיד הבנק עצמו אומר; לא היה לי מה לחדש, והשאלה היא מה בידי ועדת הכספים לחדש. נגיד הבנק נמצא היום במצב יותר טוב מוועדת הכספים בעניין הזה. נגיד הבנק ממלא את חובתו וחוזר על המסקנות ודורש לבצע את הצעדים שהוא מציע. כל מה שמציע נגיד הבנק במידה רבה תלוי בוועדת הכספים. לא הכל אבל במידה רבה.

אינני יודע אם אני מוכן לקשור ולחזור על ההגדרה של הפירמידה של הממשלה, הכנסת, ועדת הכספים והציבור. אבל דבר אחד ברור מכל מקום שאם ניקח את ארבעת ההמלצות של נגיד הבנק: איזון תקציבי - זה תלוי בוועדת הכספים. ועדת הכספים היא מגישה את התקציב לכנסת והיא יכולה להגיש תקציב שיהיה מאוזן יותר לא רק להלכה אלא גם למעשה. אם היא לא עושה זאת, היא לא צריכה להפנות את הדיון כלפי הממשלה אלא כלפי עצמה, והציבור צריך להפנות את טענתו כלפי ועדת הכספים.

איזון ההכנסות האישיות - אמנם הסעיף הזה איננו תלוי בוועדת הכספים מבחינת סמכויותיה, אבל ועדת הכספים היא מוסד כזה שבעקיפין יכול להיות לו השפעה גדולה, לפעמים גם הכרעה בעניין הזה. היא איננה גורם מבוטל כל עיקר בעניין הזה, בעיצוב ההכנסות האישיות. ואם היא אינה עושה זאת, היא צריכה להפנות את טענתה כלפי עצמה.

עודד החסכון. זה תלוי בציבור ובמדיניות שנוקטים כלפי המפקידים חסכוניות לזמן ארוך. זה תלוי בוועדת הכספים, אבל אי אפשר לאמר שוועדת הכספים יש לה גבול קבוע והיא אינה יכולה לעבור אותו.

הרחבת האשראי הבנקאי, זה גם כן תלוי בוועדת הכספים. ועדת הכספים אינה יכולה להגיד שזה לא תלוי בה. זה לא תלוי בזה איזה מסקנות נוציא היום, בזה לא עשינו הרבה אם נחזור על הדברים שנאמרו בהצעה הקודמת, לא יחשיבו את זה. זה תלוי במדיניותה של ועדת הכספים כל ימות השנה ובעיקר בזמן שהיא מאשרת תקציב או עושה דברים אחרים אשר יש להם השפעה על כל הדברים האלה. זו הפרובוקציה. איפה הפרובוקציה כלפי נגיד הבנק?

אשאל אותו. היות ואנו נמצאים במצב יותר גרוע ממך, מותר לנו לבקש ממך שתייעץ לנו מה עלינו לעשות. הוא יכול להגיד לי שהוא מבקש שהמדיניות שלנו תהיה כזאת שהיא בעקיפין או במישרין תסייע למדיניות הזאת שלו ושנחזור על ההמלצות שלנו שהיו לפני כן. נגיד הבנק ציבור על מקורות המשק שהתצרוכת גדלה בחלוקה של 77% תצרוכת ו-23% להשקעות. זו החלוקה של 100%. אבל מוכיח להיזהר עוד חתך אחד נוסף. מה היא תוספת הצריכה בהשוואה לשנה הקודמת, לשנת 1957.

מר הורוביץ: 77% זה ל-4 שנים.

היו"ר י. גורי: מה התוספת של מאי 57/58 לצומת מאי 56/57. מה תוספת הצריכה בהשוואה של שנה אחת לעומת

השניה, ואיך זה מתחלק לפי סוגי הצרכנות השונה. מה הצריכה שבאה עקב הגידול הטבעי? 50.000 - 60.000 פירות ושל הגידול בפישוב, וזו הצריכה של הגידול הטבעי. מה הולך על חשבון זה, ההכנסות האישיות של תקופת העלאת רמת החיים ומה הלך להשקעה. אם דורשים מאתנו עיצוב ההכנסות האישיות אנו מבקשים לדעת איך גידול הצריכה מתחלק, מהו הגידול, האוטונומיטה של גידול הישוב כגון הגידול של העלאת רמת החיים. לא זו בלבד שצריך לנסן את רמת החיים שלהם אלא צריכים להעריך את רמת החיים שלהם שהיא למטה מהמוצע. וזה חשוב לנו לדעת בקשר עם עוד שאלה אחת שצומחת מהדוח.

הדוח קובע שבמשך 4 השנים אמצעי התשלום גדלו בכל שנה ב-20% ואילו התפוקה גדלה רק ב-10%. וזה למעשה החלק הגדול והעצוב באופן יחסי אשר בו שנה מסקנה שאילו התפוקה גדלה גם כן ב-20% אז לא הייתה בעיה.

א. קרגמן: כל המושג של תפוקה מטעה.

היו"ר י. גורי: היו צומחות בעיות אחרות. עומדת השאלה בפנינו:

לא יכולה לגדול התפוקה באותה מידה מטעם פשוט מאד, שבמשך כל השנים הללו במעגל הצריכה מאות אלפי צרכנים שהם מפגרים אחרי כושר הייצור ורמת הייצור. זה ממלא תפקיד מסויים. אנו מפגרים בהשוואה לזרימת אמצעי התשלום. לפי דעתך, אם אנו רוצים להגיע למסקנות פחות או יותר מדוייקות ומדוקדקות, היינו חייבים לספק את כל הגורמים, האלמנטים הללו כדי שנוכל להגיע למסקנות נכונות, ואם אנו יודעים מה לזקוף על השבון כל אחד מארבעת הגורמים שמציע נגיד הבנק, איזה תפקיד הוא ממלא בגידול אמצעי התשלום.

לפי שעה אנני יכול להגיד שכפי הנראה שלוועדת הכספים אין לה סיבה עדין לסטות מהמסקנות של השנה הקודמת מפני שאין לה הרבה מה לחדש.

מר הורוביץ: המספרים שלנו לא הולכים עד סוף הדוח. יש לנו מספר לרבע הראשון של שנת 1958. רמת הצריכה הריאלית לרבע הראשון של שנת 1958 עלתה ב-15%-14% על הצריכה באותה תקופה אשתקד, בעוד שהאוכלוסיה גדלה ב-5,1%.

י. אפרתי:

קודם כל ברצוני לשאול אם בשנת 1952, בזמן שעשינו את הדיבלואציה, האם ירדה באמת רמת

החיים?

מר הורוביץ:

בזמן האינפלציה מצטבר מלאי ומסמינים מחסנים גדולים. שנית עלתה הצריכה. אבל אפשר לאמר

שהצריכה ירדה גם במקצת.

י. אפרתי:

אנו גדלנו בתפוקה באופן ניכר. האם אי-אפשר שישחמשו ביצור מקומי ועל-ידי כך לצמצם את

היבוא? ישנם כמה דברים כמו דלק וחיטה שמוכרחים להביא, אבל בדרך כלל מביאים הרבה מאד מצרכים שאפשר לייצר בארץ ועל-ידי היבוא גדל.

האם אי-אפשר בתפוקה הגדולה שישנה כיום לראות תחליף של תוצרת מקומית? מדוע לא עושים זאת על מנת לצמצם את היבוא?

היו"ר גורי דיבר שהרבה תלוי בוועדת

הכספים. אני מקבל את הדבר הזה, אבל פה ישנן חמש מסקנות של הדוח, ויש לי הרושם שכמעט אף אחת לא תלוייה בוועדת הכספים. אם מדברים למנוע הגדלה כללית של העלאת שכר היסור, זה אחד הדברים שאיננו שייך לוועדת הכספים. מה עושה נגיד הבנק או האוצר בשביל זה? זה לא תלוי בנו. מה המצב בענין זה, מה אפשר ומה צריך לעשות?

דבר שני - הגדלת החסכון של ניירות ושל שוק

ערך. זה לא תלוי בנו. חסכון של ניירות לזמן ארוך ושל פיצויים, אני שואל מה הוא עושה על מנת להגיע למסקנה הזאת? להגדיל את האשראי, זה הדבר היחידי שנעשה, זה תלוי בנגיד הבנק והוא עושה את זה. הדבר היחידי שגם נגיד הבנק יכול לעשות אותו זה צמצום האשראי. אם זה בלבד יעשה, פירושו נזק למשק כי זה מוכח להביא בעקבותיו חיפושים אחרים הכסף ותשלום ריבית גבוהה.

אם אני מניח שבחקציב יש לנו משהו לעשות,

אז בחקציב בכלל אני רוצה לאמר. אף פעם לא הביאו תקציב בלתי מאוזן, אז במה הוא בלתי מאוזן? מדוע הקופה לא מאוזנת בסוף השנה? יתכן שצרכים שיטה פיסקאלית מסויימת של היטלים שלא השתמשנו בה כדי להוריד את רמת החיים במידה מסויימת ולא מסים על צריכה ולא על ייצור.

קראנו כולנו את הדוח. מגמתו להראות בכל

פרק מה נעשה בענין זה. צריכים לדעת מה בכל המסקנות האלה נעשה על-ידי מבקר המדינה או נגיד הבנק או גורמים אחרים, ואז נוכל לדון. בזה שנשב ונגלגל מסקנה בלי לנגוע בבעיות, אז לא עשינו שום דבר. אני בעד זה שנדון בכל סעיף וסעיף במסגרת המסקנות.

א. כהן:

שלוש הערות. הראשונה - אני חושב שלאחר

כמה דיונים כאלה שהיו לנו בקשר אם עליית אמצעי התשלום כמעט וקשה להוסיף משהו. קשה לחדש. אבל אם איזה שהיא נקודה שיש בה משום חידוש מה בדוח האחרון, זאת העובדה שנגיד הבנק מציין אותה בחתך נכון בחוך הדוח שהמרת המטבע זר על-ידי האוכלוסיה הייתה הגורם השני בגודלו המכריע.

מר הורוביץ:

השלישי.

א. כהן:

אם בתקופה הזאת, בחלק השני של התקופה הגורם

הזה, המרת המטבע לציבור לא עלה, הרי זה בגלל זה שהציבור מקבל עשרות מליונים ומשקיע אותם בבתי-קפה בדי זנגוף, בבניה פרטית...

היו"ר י. גורי:

נגעת בנקודה החשובה ביותר של הדוח. אבל

נגיד הבנק מציג שורה של אמצעים שכנגד.

אם הוא מציג את האמצעים שכנגד אז אין כל רע בזה.

א. כהן:

בענין ההמרה נראה לי שלנקוט באמצעים בנקודה זו אולי קצת יותר קו או קצת פחות קשה מאשר לנקוט באמצעים רציניים בדרך אחרת על-ידי הממשלה, כי הממשלה היא עונה על הצרכים שלפי דעתנו הפוליטית הם חיוניים. בנייה לעולים - זה חיוני, בנין ציבורי אולי זה קצת פחות חיוני, אולי חגיגות העשרות, אלה הם דברים קטנים. לעומת זאת הגורם הזה ששמו המרת מטבע זה הולך וגודל, והוא לא רק מגביר את היבוא, הוא לא רק קובע זרימת של כספים בתוך הציבור אלא הוא קובע עוצדות כלכליות לעשרות בשנים, קובע רמת חיים שקשה יהיה לרדת ממנה, קובע חלוקה פנימית כלכלית של ענפי עבודה, וקשה יהיה להפטר מזה. מגביר את האוכלוסיה העירונית, מגביר את הרמה של השעשועים וצריכת מותרות, וקשה יהיה לרדת מזה בלי ריסון סוציאלי ופוליטי קשה מאד. השאלה היא מה אפשר לעשות בנקודה הזאת.

נדמה לי שבנקודה הזאת הממשלה היתה קצת יותר מידי חסכונית או קמצנית בנוגע לערבויות ליבראליות ונדיבות מאד לציבור מקבלי הפיצויים, לא להמיר מיד את זה. אינני יודע אם יש תקדים של מדינה בעולם שמדינה מסוימת מוכרת לציבור מטבע זר. מכל מקום בענין הזה של פקדונות מטבע זר, נשמע מה שהממשלה תגיד.

נקודה שניה. נדמה לי שהממשלה הפעם לא חיכתה לסיכומים של ועדת הכספים ומורגש איך שהוא נקטה באמצעים. מורגש וראינו בימים האחרונים שעשו לשאול. יתכן שמר הורוביץ שהוא מומחה גדול ממני יאמר שאין דרך אחרת אלא זאת, אבל אולי דרך יותר טובה ויותר נוח, יתכן יותר קשה מבחינת ההישגים המיידים היתה לא להפסיק את התשלומים האלה אלא לנסות להפסיק פעולות. אני שואל סתם שאלה מדעית או טכנית. הפסקת פעולות אני יכול להבין. הפסקת תשלום על פעולות שנעשו, זאת מכה קשה מידי. קבלן ביצע עד ה-10 ביולי עבודות בעד 700.000 לירות. הוא בא לחשב, קיבל קלירינג מאגף השיכון, בא לחשב ואמרו לו אין כסף. בינתיים המשיך לעבוד ביולי בעד עוד סכום יותר גדול. המשיך לעבוד באוגוסט בעד סכום יותר גדול. אני שואל אדוני נגיד הבנק, החוב גדל, ממשיכים לבצע פעולות...

מר הורוביץ:

יותר לי לתת עד 20% מהתקציב שמותר לי לתת בפעולות השנה, והחוק מחייב אותי.

א. כהן:

אני בעד זה לצמצם את הפעולות כי אחרת - לדעתי זו לא מדיניות. אני לא יודע איך לצמצמן.

הערה אחרונה לאלה שידברו אחרי בנקודה זו. יש דבר אחד שנגיד הבנק בצדק גמור נמנע מלנגוע בה, והוא נמנע מלנגוע בה כי הור רוצה תמונה בהירה, לא מסובכת בפרטים צדדיים, מכל מקום שאינה מונטרית. פרט לענין הזה על המרת פיצויים אישיים, עליה גוברת, צרכי הבטחון הגדלים, מנגנון הייצור, כי אם ספג גם את העלייה מלפני שנה ושנתיים, השירותים ספגו אותם, הבנייה ספגה אותם. עכשיו הולכים אנו לדון על בעיה הזאת באופן יסודי ולמצוא לה פתרון יסודי מבלי שיהיה צורך להפסיק את הפעולות או לא? מה בדבר העלייה, אצל יכול משהו לעשות בנקודה הזאת או לא יכול להציע נקודות אחרות של קליטה או לא יכול?

י. בדר:

האם אחרי חמש שנים אלה בענין הזה יכול הנגיד שעלה כל מה שבידיו כדי למלא את האינפורמציה? האם יש לו עוד נסיון נוסף שיכול בו לשרת באמת את הענין מלבד הנסיון ההפגנתי של התפטרות? וברור שאני אומר זאת בידידות רבה, לא בכדי להגיד שהוא אשם ולא בכדי לחשוב שמי שיבוא אחריו יהיה יותר טוב במצב הקיים, אבל בהיסטוריה יש מקרים שנגיד בנק התפטר מסיבות פחות רציניות. זאת הפרובוקציה שלי. אני לא מציע שתתפטר ועדת הכספים.

דבר שני אני רוצה להגיד. מה ששמענו שמענו על המציאות. על זה היתה לי הזדמנות לעמוד כאשר דיברו לגבי תקציב מטבע חוץ על האופטימיות המסולפת של התקציב הזה, אבל בשנה הזאת אני רואה כמה סימנים נוספים שמחמירים את המצב הפורמאלי של עליית אמצעי התשלום.

ראשית, עליית חשבון במטבע חוץ אפילו עכשיו. שלישית, העובדה שבעצם המספרים יהיו יותר גבוהים בגלל זה שבינתיים בשעה שהעלאה האחרונה לגורמים לא ממשלתיים היתה ב-50 מליון, עלו באותו זמן כמעט באותו סכום. חסכוניות בצורה פורמאלית עברו מחשבונות עובר ושם לחשבונות סגורים בבנקים. ואני רוצה להגיד שאני לא רואה בזה שינוי מהפכני. כי יציאות שלנו כמו כל אדם א כל גורם שיש לו פקדון לזמן קצוב יכול עובר ויחזור על הריבית לכנס את כספו מיד, אני לא כל כך בטוח אם כל ה-50 מליון הם באמת העברת כסף אשר תפקידו ויעודו לשמש מחזור לחסכון ממש. כמובן לא אגיד שכל ה-100% מ-50 המליונים זה כסף שיכול מחר להכנס למחזור, אבל גם אי אפשר להגיד שכל ה-49 מליון זה כבר כסף שעבר למערכת החסכון. לו היינו קונים בעד 45 מליון אלה ניירות ערך היה המצב אחרת כי ניירות ערך אפשר להסתדר אתם ואי-אפשר לחסל אותם מבחי ההיקף הכללי.

דבר נוסף שאני רוצה בכנות גמורה להגיד. הנה אנו נכנסים לשנת הבחירות והנסיון של חמשת הדוחות האלה מראה לנו שאמנם בדרך כלל בכדי שאמצעי התשלום יעלו ב-17% - 15% צרושה שנה. היה יוצא מהכלל אחד, התקופה בין סוף ינואר 1955 עד סוף יולי 1955. שם הספיקו שישה חודשים לעליית אמצעי התשלום ב-17%. אני חושש מאד שזה יהיה שוב פעם המצב בשנת 1959. זאת הקונסטלציה של השנה המתחלה ודי לי שבמשך חודשים יוני יולי עלה המחזור של המזומנים ב-9 מליון, ולפי נסיוני אני מניח שדך הפקדונות עובר ושב עלה עוד יותר.

אני רוצה להגיד משהו על הקולרציה שדיבר עליה מר הורביץ. אני רוצה ללא סימן שלאה לא על ידי העובדות אלא על ידי האינטרפטציה של העובדות האלה, על ידי בעיה של תלות הדדית. אני יכול באותה הצלחה להגיד שהדבר מתחיל ביבוא ויש להבין שיש גורמים שונים ליבוא. כיוון שיש יבוא יותר גדול, עולה כוח הקניה של המטבע, כי לוליא היבוא לא היה עולה כוח הקניה של המטבע, ערך הכסף היה יורד, אבל קו כזה לא היה עולה. אני לא מדבר על המדיניות אלא על הקולרציה.

מר הורביץ: זה הסבר אורגינלי אבל אין לו תקדים.

י. בדר: אפשר ליצור קולרציה כזאת, אפשר גם ליצור קולרציה אחרת. למשל כל הזמן אני שומע על השקעות וכאילו שזה היה איזה דבר שהוא בניגוד לצריכה ולהכנסה המיועדת לצריכה, 77% 23% רק כסף. אז אולי צריך בהזדמנות זו להסביר שהגורם אשר גורם לעליית ההכנסות ולעליית הצריכה או לאינפלציה, ואין אמצעי יותר מוצלח להעלות את ההכנסות האישיות מאשר השקעות. לא למדנו את זה שההשקעות לא רק שמעלות את ההכנסה האישית באופן פרופורציונאלי אלא עוד יותר מזה.

מר הורביץ: בתנאי שאין גורמי ייצור מתאימים, בתנאי הקבילבריום זה לא נכון.

י. בדר: קבילבריום זה גבול, ובמילבריום זה מושג. בדרך כלל במשק ריאל השקיעים, מוסיפים להשקעות אישיות יותר, ואי אפשר להגיד 23% / 77% כאילו זאת היתה החלוקה. יש אפילו חלוקת גורמים בין 77% ו-23%.

יש לי הבנה טובה לפי דעתי בהערכת החסכון. אם זה בעיה לספק כסף להוצאות הממשלה, אז בואדי לספק כסף על ידי הדפסה זאת אינפלציה, אבל לספק כסף על ידי חסכון אין זאת אינפלציה. אבל להגיד שחסכון הוא אמצעי אנטי-אינפלציוני, זה מאד לא מדויק. אם אתה חוסך 50 מליון בבנק והם יוצאים מהמחזור או חוסך 1.000 או 2.000 לירות בגרב אז בארון הבגדים זה באמת גורם אנטי-אינפלציוני. אבל אם לוקחים כסף אפילו מקופת תגמולים והממשלה מוציאה את הכסף הזה, אז איזה גורם אנטי-אינפלציוני הוא זה? זאת אשליה לחשוב שדי לעשות חסכון גדול ולהכניס את הכל לקופת המדינה וזה יעצור את האינפלציה. זה לא עוצר אינפלציה. גם איזון תקציב לא עוצר אינפלציה.

אם החסכון הוא מרצון טוב או חסכון בכפייה במובן מסויים, אם החסכון הוא ממש למטרות בזבזניות או אפילו לצרכי שוטפת של הממשלה, זה לא גורם אינפלציוני. זה לגבי החסכון. ואם השיטה הקיימת אצלנו היא כאילו שהחסכון הציבורי או החסכון של הפרט ממש הוא למימון תקציב הממשלה, אז כל המערכת הזאת היא גרועה, היא מערכת אינפלציונית.

הנקודה השניה היא ההפרזה. איך אפשר להביא לזה שבזמן משבר השקעות כמו שיש אצלנו לא תעלה רמת החיים? מר הורוביץ אמר שסך אמצעי החשלוט עלו בשנת 1952. בחודשים האלה מסוף ינואר 1954 עד מאי 1958 הלו אמצעי החשלוט ב-350 מליון לירות. זאת עליה ניכרת של 113% המול המצב ב-1.2.54. אותם 15% גורמים יותר ויותר נוחים. פעם היו 15% מליון, אבל היום 15% הם 80 מליון. אבל אם ניקח את התקופה הכוללת ביחס זה 113% ואסור לבדוק את זה בצורה אחרת כי חלוקה לתקופות היא מלאכותית. עכשיו אנני רוצה להסתכל לאן הלכו 350 מליון לירות. ואם אני מסתכל בדוח של נגיד הבנק אני רואה. בזמן הזה קיבלה הממשלה יותר מ-200 מליון של אשראי בכל מיני צורות מהבנק ויש עוד 65 מליון. אתה לא יכול בכל גרעון להטיל את האחריות על תקציב הבטחון אלא זה ענין של הגרעון הכולל של התקציב. אבל 65 מליון אלה בשנת 1956 יהיו גם היום ב-1958.

ידידי ז"ר אינון אמר פעם בחיפה שגודל תקציב המדינה לא תלוי באגף התקציבים אלא בהחלטות המתקבלות. אם גוריד 200 מליון לירות אלה מסך ההעלאה, אנו מגיעים להעלאת האשראי במשך 52 חודש בערך ב-50%, פיננש הדבר פחות או יותר או קצת יותר מעל הסכום של העלאת הייצור. כאן הנקודה, כאן עיקר המחלה בתוסר אינון מרכזי של תקציב המדינה. כלומר, אם אני מדבר על אינון, אני לא אומר על אינון של ז"ר אינון שבצד אחד יהיה כתוב 1,5 מיליארד ובצד השני 1,5 מיליארד, אלא באינין מבחינת ההכנסות השונות, מה שקורא מר הורוביץ באופן יותר מידי חמור - אינון קופתי.

הי"ר י. גורר: הכוונה שבדאשון למרץ כל ההכנסות תכופנה את כל התוצאות, זאת אומרת שאין גרעון.

י. בדר: כאן נקודת התורפה. אם נסתכל בגודל של תורפה זו אני רוצה להרשות לעצמי להגיד כמה דברים. ב-4,5 השנים האלה סך התקציבים הממשלתיים היו כ-4 מיליארד לירות. ואם נוסיף לזה את כל אותם התקציבים שמשום מה אצלנו אננם בתקציב המרכזי אבל בכל זאת הם תקציבים גוספיים, נוספים שאני מוסיף לצרף זה עוד מיליארד לירות אחד בודאי, אז בכדי שיהיו 5 מיליארדים ולא 4 מיליארדים -800 מליון לירות, זה הבדל של 4% או אפילו 3%, זה הבדל כל כך קטן ליצור בפמחה אמצעי החשלוט...

הי"ר י. גורר: אפילו אם צדקת בכל, את זה אינך יכול לאמר. אתה לא יכול לאמר שאם זה 5 מיליארדים אז זה יהיה 4 מיליארדים ו-800 מליון לירות. כשם שהלידה האחרונה מכריעה גורל כל תקציב, הלידה הזאת פועלת בשני כיוונים.

י. בדר: להוצאה של 5 מיליארדים והוצאה של 4 מיליארדים ו-800 מליון לירות, אין שוב הבדל מעשי. אבל יש הבדל בין הוצאה לבין זרם הכנסה שונים, כש-200 מליון לירות אלה מוסיפים לכמות אמצעי החשלוט שהם הפילו היום רק 650 מליון לירות, זה לא 4% או 3% אלא זה 30% ו-20% ו-50%, וכאן החטא הגדול. אני יודע מבחינת הסכניקה של אלה שבונים את התקציבים שזה הדבר הדרוש להם בזמן כלל ביותר, זה המליון האחרון. כל כך קל למצוא כספים עד המליון האחרון אבל במליון האחרון מתחילים הקשיים. אבל ז"ר אינון קובע תקציב של סכומים (?). אין לזה שום קשר בין זה לבין האמת הכלכלית שצריך להתחיל את הקשיים לא מהמליון האחרון אלא מהמליון הראשון כדי לא לעבור את אותה הצעה שלפי דעתי - מהצעות מר הורוביץ היא הרביעית, המכריעה והמעשית ביותר - אינון התקציב.

אני חושב כמו הי"ר מר גורר שאין לי מה להוסיף להצעות שלי שהצעת בשנה שעברה ומה שהצעת, כינון שזה ענין של משטר כלכלי כולו, כינון שזה ענין מכריע, צריך לדון בענין זה בכנסת ולא להסתפק בדיון בוועדת הכספים.

יגיד לי מישהו הרי בענין כזה אפשר לקיים דיון במסגרת של הדיון על התקציב. את זה אמרתם לי גם בפעם הקודמת. אני רוצה להגיד לכם שהצרה בזה שאין לנו בכלל דיון על התקציב. הדיון על התקציב זה דיון על תכנית מעשית של הוצאות והכנסות לתקופה של שנה. אנו יודעים מראש שאחרי כל תקציב יבוא תקציב נוסף, אז איזה דיון תקציבי? אני דורש עדות של כל אחד ואחד מכם, לולא תקציבים נוספים, לולא הוצאות נוספות לא היה לנו גרעון בתקציבים. גרעון לא נובע מתקציבים שתיים אלא הגרעון נובע מתקציבים נוספים. ולכן בענין זה דרוש דיון נפרד על מצב המטבע.

מ. חזני:

כל שאמר שאין לחדש הרבה בדיון הזה, לא חידש כלום. כלומר, זו האמת לאמיחה, אין לחדש הרבה בדיון. התקציבים נחוצים. אולי החידוש היחידי יכול להיות לשנות את החוק, במקום 15% שיהיה כתוב בחוק 30%, אז יהיו דוחות אחת לשנה וחצי.

מר הורוביץ:

אז לא יהיו בכלל דוחות.

היו"ר י. גורץ:

הדיון לא על 15% אלא על חצי אחוז. לו היה 15% לא היינו דנים בכלל.

מ. חזני:

כלומר לשבור את הסטרומטר. גם נגיד הבנק מטבע הדברים אינו יכול לחדש הקבה כי התורה הזאת לא משתנית, וגם הוועדה לא יכולה לחדש וגם אני לא יכול לחדש.

אני אחדור לעיקרי הדברים שאמרתם שנה שעברה אולי ביתר הדגשה וביתר חוקף. הייתי מציע לשנות את שם החוברת הזאת לשם יותר קצר "מזמור לדוד", מפני החוזר במשך 5 שנים באותו התוכן בשינוי קל של הנוסח, אולי גם זה לא, ותמיד המזמור לדוד מחולק לשלושה חלקים. החלק האחד קובע את המצב העובדתי, זה יהיה בין 5% ל-22% לפי השנה.

החלק השני - הכתובות, הגורמים האשמים. החלק השלישי - ההמלצות. השינוי הוא בהדגשה, השינוי בצורה של ההמלצות אבל שינוי מהותי מטבע הדברים אינו יכול להיות. במזמור של השנה ישנם שוב אותם שלושת הגורמים: ארגון מטבע חוץ, העברה לממשלה, העברה לציבור. אולם יש יתר פירוט השנה.

א. בהיר:

ישנו שוני. אגרות מטבע חוץ כמעט שלא היו.

מ. חזני:

היה הבדל בסדר של הגורמים, אבל הבדל במשקל ובמידת האחיות או האשמה של כל אחד ואחד אבל בלי אותם הגורמים. השנה יש פירוט של אחוזים. אגרות מטבע חוץ -23%, ממשלה 40%, לציבור 37%. האם זה משקף בדיוק את המצב? האם באמת כך יש לחלק את מידת האחיות או האשמה של כך אחד משלושת הגורמים? האם האמצעים שאנו יכולים לאחור, המאזן שלנו במלחמה או בהעמדת תריס נגד כל אחד מהגורמים האלה צריך להתחלק באותה הפרופורציה? אני אומר: לא. והאזרח הקורא מקבל את אותו הרושם. מידת האחיות של הגורמים אינה מתחלקת במידה שווה. ואתחיל במטבע חוץ.

בא אידוב יידיש ומעמיד את הכל על אחת. אז מה יצא ליהודים שלא יקבלו את הפיצויים? אם כן אשמ מישהו אז אולי אנו כולנו אשמים שלא מצאנו דרכים כדי להפעיל את אותו הציבור בהמלצות, ואני מדבר על חסכון של אלה שמקבלים פיצויים. אולי זאת אשמתינו שלא מצאנו לנו הצעות מקסימות שהיו מביאות לכך שהוא לא ירצה להחליף את הדירה הקטנה שלו, או לא ירצה להוציא את זה לדברים אחרים. מה יש לנו ליהודים האלה? אם אני מדבר על אשמה משקל האשמה הוא לא 23% ו-77, ובמספרים מוחלטים השנה כ-51 מליון לירות.

אם אני הולך לדידך ידידי הנגיד, אני לא הולך בדיוק בעקבותיך בענין זה.
אם אני הולך בעקבותיך ואומר שפקדונות זה מינוס, זאת אומרת שזה מנטרל
את הרחבת האשמה, אז הציבור בסדר גמור ובאופן פורמלי זה נכון.

מר הורוביץ: עשינו כך. כשבדקנו את האחוזים אמרנו שאת כל
הגורמים המנטרלים הוצאנו מהכלל של השאר
וחילקנו בין שלושה.

מ. חזני: מה יוצא במקרה? במקרה יוצא, אם אתה אומר
כזה מנטרל, אתה בעצמך לא אומר זאת עד
הסוף. הכסף לא הולך למדתך אלא חוזר בצורת השקעות ולא עובר תיכף אלא
כעבור מספר שנים ובשנים אתה עושה ניטרליזציה, אז הציבור בסדר גמור.
האשמה של הציבור הגיעה ל-51, הציבור החזיר לך 50 מליון בצורה של פקדונות
סגורים. אילו הממשלה מצידה הייתה מעוניינת ולא מגדילה את האשראי לעצמה
אלא גורמת להגדלת אמצעי התשלום הרי נשאר היה הציבור ב-50 מליון לירות
והציבור החזיר לך את הכסף הזה כפקדונות לזמן ארוך...

מר הורוביץ: אתה יכול להגיד את ההיפך לגבי הממשלה.

מ. חזני: הדבר השני ביחס לאשראי לציבור. עשה את
החישוב ד"ר בדר לגבי כל התקופה. 50 מליון
אשראי לציבור הוא בערך מקביל לגודל התפוקה הריאלית הנורמאלית תוך השנה
הזאת. זאת עליה בתחומים ליגאליים. אמנם מבחינה מספרית זה 37%, אבל
כגורם הוא שקול, הרבה פחות מ-35%. לעומת זה ד"ר ארנון אומר הממשלה עושה
בזה. אם באים לשקול מה הגורם העיקרי זה האשראי לממשלה שמחבטא ב-56
מליון לירות כי הציבור החזיר את זה בצורת פקדונות. הציבור החזיר את
זה בצורת הגדלת התפוקה הנורמאלית. באותה שנה הממשלה מה עשתה? הגדילה.
זה היה מימון אינפלציוני שהגדילה בו את הצריכה הציבורית, הנרימה לשוק
וזה הביא לתוצאות שביטאת כאן + יתר הגורמים. זה למידת משקלו של כל
גורם.

ההמלצות שלך עומדות על 4: הכנסות אישיות,
איזון קופתי, אשראי, חסכון. בשני שטחים נעשה ללא ספק, בשטח של חסכון
נעשה הברה מאד וזה הולך וממשיך. בשטח של אשראי לציבור שזה בידך, אתה
שולט על זה ולדאבונינו ולדאבוניך אינך שולט על יתר הדברים, אז את כל
התפקיד אתה משקיע בענין הזה. כאן אתה יכול, במקום אחר אינך יכול.
לו יכולת באותה מידה להחזיק את היד על אשראי לממשלה, יכולת לעשות הרבה
יותר לטובת האשראי לציבור ולא לריב עם אלה הבאים בדרישות מוצדקות לגבי
התחושה. אתה אמר את ענין ההכנסות האישיות וענין האיזון של ההכנסות
השונות של הממשלה. הממשלה מצידה יכולה ללכת בשתי צורות. בדרך של
איזון. קודם כל זה תפקידה וחובתה ואתה תובע זאת בשנה שאין בה לא עליה
ולא דבר דומה. אבל בכל זאת כאן כשהיא קרוייה ללכת, היא לא הלכה בשטח הזה
אלא הולכת להכנסות אישיות. כיצד? אני באופן עקרוני לא שולל את זה
כי זה מתייחס גם לגבי הייצור המקומי, חומרי גלם, ויש עוד כמה וכמה גורמים.
אבל אחד הגורמים הוא ספיגת עודפי הכסף מהאוכלוסייה.

מר הורוביץ: המחיד המלא לכל גורמי הייצור.

מ. חזני: אילו הממשלה הייתה לוקחת את הכספים האלה
בסופגת ממס עקיפין ושמה את הכספים במרתף
שלך, הרי היא עושה פעולה חשובה מאד בשטח האינפלציוני. היא מקבלת את
הכסף ממני ומחזירה לי או לאחרי. על כל פנים פעולה אנטיא-אינפלציונית
היא אינה עושה כאן. ד"ר בדר אומר פעולה אינפלציונית - אינני יודע,
אבל לא פעולה אנטיא-אינפלציונית. אבל יחד עם זה היא גורמת לייקור.

מר הורוביץ: כל הענין שהיטלים גורמים לייקורים זה
אבסורד והתיאוריה מוכיחה שזה הפוך.

מ. חזני: אתה שואל בחובות קושיא. מתייקרים המחירים
והיבוא גדל, זאת סתירה. התשובה פשוטה.

המחירים מתייקרים על ידי ההיטלים, הממשלה גובה מיסי עקיפין, מחזירה את זה למחזור או האינפלציה הולכת כמו שהלכה על ידי גורמים אחרים. ויחד עם זה היבוא גדל.

א. בהיר: מה היה אם היא לא היתה עושה כך?

מ. חוני: תרד לשורש הדברים. לא לעשות משמעותו אינפלציה. לא לגרום להגדלת ההכנסות האישיות, להיות מאוזנת, הציבור מחזיר לך את זה בצורה של פקדונות. הממשלה היא הגורם האינפלציוני ועל-ידי זה היא מגדילה את ההכנסות האישיות, ולמרות שהיא מנסה לקבל זאת בצורת מיסי עקיפין זה חוזר למחזור ובשטח הספיגה היא לא עושה כלום. היא אינה מכה את האינפלציה, וזה ייקור מצד זה והגדלת הייצור מצד זה.

אשראי הממשלה גדל ב-56 מליון. אני מציע לא לעבור 56 מליון. ההכנסות אינן מאכזבות. אנו תמיד מופתעים לשמוע שאומדן ההכנסות הוא יותר גדול. מה מאכזב? ההוצאות. וזה לא האומדן הטוב איפה שאומר: אין טעויות ואחר כך אתה עובר בכמה עשרות מליונים, וכאן מתחיל שורש הדברים. נגד זה נגיד הבנק אינו יכול לעשות כלום, הממשלה אינה יכולה לעשות כלום. לאן הולכים? גדל קרן מטבע החוץ של התושבים - אין ברירה. אז לאן הולכים? מצד אחד הולכים לאשראי לציבור ולממשלה, ולא הולכים לספיגה.

החלוקה של האחוזים המלווה את כל החמונה, אין היא מקבילה לחלוקת האחזיות באותה המידה. האחזיות קשורה בתנאים נתונים והיא על הממשלה ואינה מזעזעת את התקציב.

היו"ר י. גורי: כל כך הרבה דובר על הממשלה. לדעתי מן הצדק שניתן את דעות הדיבור לד"ר ארנון.

ד"ר ארנון: אני פה חייב לענות על מספר שאלות. אבל חושבני שנכון להגיד קודם כל דבר מסויים על המצב הכללי כפי שאנו רואים אותו. וקודם כל אני רוצה להגיד שאני לא חושב שיש חילוקי דעות בין נגיד הבנק והאוצר על הצורך לעשות מאמץ לשמור על זה שאמצעי התשלום לא יעלו על העליה בתפוקה הלאומית. אני אומר זאת כך כי ברור לי שאם אמרו: חראה, אמצעי התשלום עלו ב-15% אין איזון. זה רק מהאמת בהיקף הגידול של התפוקה הלאומית אצלנו בארץ. העליה יכולה להיות וצריכה להיות. בשנים האחרונות יש הבדל ב-7%-9%. זה היה מוצלח והמשק דורש את העניין הזה. אם אנו מדברים על עליה בתפוקה הלאומית של 7%-9% אנו מדברים על עליה ריאלית, אנו מדברים על מה שמייצרים יותר, ולפי התיאוריה ולפי הפרקטיקה חייבת הנהלת הבנק לדאוג למינימום עליה כזאת. ואני מסכים לדעה האומרת שאם זה יעלה מעל לאחוז זה, זה לא יביא לתוצאות חיוביות עבור המשק, ואני ביחד עם נגיד הבנק עושים כל מאמץ לשמור על עליה כזאת ולא על יותר.

שאלה אחרת היתה, למה לא הצלחנו באופן מיוחד בחודשים האחרונים של הדוח, זאת אומרת בחודשים הראשונים של 1958? ואני פה צריך להגיד, שאנו בממשלה בעניין הזה נמצאים במצב קצת מוזר מפני שכל אחד שקרא את הדוח וקרא את החלוקה, ראה שדווקא בחודשים האלה העליה של אמצעי התשלום באה מפעולה שאנו כולנו חייבים לאמר זאת, בעליה באופן יחסי גדולה ברזרבות במטבע חוץ. אני אומר דבר קצת מוזר בשביל נציג האוצר. אני חושב שדאי אפשר להגיד להנהלה הכספית של המדינה, שאם רואים שדבר כזה קורה במשק, ואם רוצים לשמור על העליה הזאת של אמצעי התשלום, האוצר צריך לעשות כל מאמץ לא לסיים את התקציב אלא ליצור תקציב עודף. כי בתקציב עודף ההכנסה על ההוצאה זהו השיוויון על מה שיש במשק. ואני האחרון שיגיד שזה לא תאוריה נכונה, אלא גם בפרקטיקה האוצר צריך לעשות הכל כדי להגיע למצב כזה. אני מוכרח להגיד שאנו היינו בחודשים האלה במצב קשה ביותר. זה לא רק קורה אצלנו. גם אם זה קורה בארץ אחרת, זה לא הולך שאתה לוחץ על כפתור ואתה אומר שהחודש תהיה עליה של 6 מליון דולר ברזרבות. ואתם יכולים לראות שבחודשים אלה היתה עליה של 50 מליון לירות ברזרבות במטבע חוץ. וזה לא הולך על ידי זה שאתה לוחץ על כפתור ואתה מפסיק

אח ההוצאה של הממשלה ולא חשוב אם זה תקציב רגיל או תקציב פיתוח בהיקף של 5 - 8 מליון לירות לחודש. באופן מעשי זה כמעט בלתי אפשרי, ואנו רואים בכל העולם שאם קורה דבר כזה, עליה גדולה ברזרבות במטבע חוץ, יש לפרש זאת כצעד אנטי-אינפלציוני (?). אצלנו העניין החריף ובאותה תקופה ומסיבות שהן ברורה לכל אחד, אנו המשכנו להגדיל את המחסנים גם של מזון וגם של דלק. לו לא היינו עושים זאת, העליה במטבע חוץ ברזרבות היתה יותר גדולה והאפקט היה פועל אותו דבר, אבל התמונה במספרים היתה יוצאת ברורה ולא היתה עליה של אמצעי התשלום ב- 380 - 360 מליון לירות.

אנו עשינו את החשבון בחודשים האחרונים עד התאריך של הדוח, אבל יכול להיות שיש הבדל של חודש ימים. המחסנים גדלו ב-10 מליון דולר חוץ מדלק. בדלק הגענו למצב של עליה ב-5 מליון דולר. אני חייב להגיד את הדברים האלה מפני שאני חושב שאני חייב להסביר מדוע הממשלה אם היא מקבלת את הדעה שצריכים לעשות הכל כדי למנוע עליה באמצעי התשלום בעניין הזה, היא לא יכולה להפעיל מנגנון של הפסקת עבודות והקטנת הוצאות כפי שהיתה יכולה לעשות על הנייר והיתה רוצה לעשות באופן תיאורתי. המצב האמיתי בארץ הרבה יותר מסובך ולא יכולים ברגע מסויים למנוע לחץ מסויים אינפלציוני. אני מבקש לקחה בחשבון שכזה אני בא למספרים שנתנו כאן, לא לראות את המספרים ולהגיד: מה זה, הממשלה עשתה ומחציבור אני מוריד את הפקדונות לזמן קצוב וגם ממוסדות ציבוריים. הפקדונות האלה בחלקם הם מפעם לפעם עניין צעדים, כמו שכבר פעם הסברתי שממשלה האמריקאית מקציבה כסף לזמן ארוך ואנו לא חושבים שזה נובע לציבור. בחשבונות האלה יש לך הכל יחד ואנו אמרנו שזה לא מוצדק להוריד את זה באופן פרופורציונאלי כי אנו חושבים שאין לציבור חלק בעניין הזה. אבל אני מקבל את השטה שאתה לא יכול בדיוק לראות מה הוא החלק של הציבור ומה חלקה של הממשלה. קבלנו שמורידים את זה בסוף מהיתרה. אבל להגיד שאת זה להוריד מהציבור - אין אני מקבל גירסה זאת.

אני חושב שאנו כולנו צריכים וחייבים לדעת שהממשלה צריכה לייצב את התקציב. זה לא תמיד מספיק ואני לא חושב שדוקא בתקופה של הדוח, הגורם היה שהממשלה לא עשתה איזון של התקציב. אבל מותר היה לדרוש מהממשלה שתעשה תקציב עודף אם היא רואה שהרזרבות במטבע חוץ באות מהציבור.

מ. חזני: יש עוד נימוק לזכותו של הציבור - גידול התפוקה.

א. קרנמן: האשראי לציבור הרבה יותר רחב מאשר כתוב כאן.

ד"ר ארנון: אני מבקש לדבר לא על העליה של 15%. אם פה יש פשע כלפי המשק אז זה רק ב-6%. לי 6% זה לא אחוז קטן. אני בא לחשב של ד"ר בדר, זה 4%. מה זה 4%? הוא אומר שמתקציב של 5 מיליארדים 4% זה 200 מליון, אז לא יכולת לצמצם? 4%, זה עושה רושם כל כך גדול על הציבור כשאתה אומר את זה. אם אתה לוקח בן-אדם ורוצה לתלות אותו ולוקח חבל של שני מטר ואתה אומר שחסרים לך 4 ס"מ. לדבר כך על 4%, לו היו 4% פחות בתקציב ובכל פעולה. הרי תמיד ידוע ש-4% האחרונים הם החשובים. אני בזה לא אומר שלא צריכים לעשות כל מאמץ לצמצם אותם אבל אני לא חושב שאתה אומר בדרך הזאת לפתור את הבעיה.

אחרי שאמתי שאני חושב שהגורם העיקרי זאת העליה של הרזרבות במטבע חוץ, ואני חושב שזה אחד מהדברים התיווניים ביותר של המשק בשנה הזאת, אנו מגיעים לשאלה מה צריכים לעשות בשאלה של מטבע חוץ. אתם האנשים שמביאים את מטבע החוץ מוכנים להשקיע את התמורה בלירות ישראליות לזמן ארוך. ונכון שאנו בעניין הזה הצלחנו לא מספיק. אנו שללנו בכל תוקף כל דבר שהיה כפייה של האנשים האלה. היינו צריכים ללכת בדרך של עיתוי, לתת להם השקעות והיינו יכולים להציע להם אותן, ללכת לזה ולא להוציא למפעלים שהם הלכו. היה גם איזה סקר של בנק ישראל לגבי האנשים שקיבלו את התקציבים האלה. בוועדה שמטפלת בעניין הזה היתה דעה כללית שאתה מקבל סולם עדיפויות ואתה לא יכול לעשות שום דבר נגד זה. כך אחד ירחיב את דירתו, יקנה לו מקרר חשמאלי ורק אחר-כך חלק מציע לקנות אוטו קטן ורק אחרי זה האנשים מתחילים להשקיע.

אבל אי-אפשר לדבר עם אנשים שקיבלו 10.000 - 5.000 מארק, ורוב רובם של הסכומים הם בגודל כזה. הם כמעט כולם אמרו. אנו עכשיו 20 שנה פועלים, אנו 20 שנה גרים בתנאים גרועים ביותר, אנו בגיל קצת יותר מבוגר, אתה לא יכול לבקש אותנו לעשות דבר אחר. ואז אתה צריך לראות אם הממשלה יכולה לבוא ולהגיד, האם אנו יכולים לתת לך 50% צמוד? אני לא יודע אם הייתם מאמינים לי אבל אנו חושבים על זה. פה בוועדת הכספים היה דיון על גובה הריבית הצמודה ואנו אמרנו 7,5%, ושלוש פעמים היה דיון ובסופו של דבר עשו פשרה והגיעו ל-7,4%. אם הממשלה תהיה מוכנה לתת לו יותר מ-6,5%? אני לא אומר שהיא תעשה את זה אבל היא לא צריכה ללכת הלאה.

אני רוצה לחזור ולהגיד שיש סיכוי לקבל את הכספים של מקבלי הפיצויים לפי הערכתנו, אחרי 5.000 המארקים הראשונים. 5.000 המארקים הראשונים הולכים למטרות אחרות, לצריכה לזמן ארוך. זה לא נכון שמוצאים את זה בדיזנגוף. הנכון הוא שזה הולך על דירה, מקור. היתה הערה שלא היתה ברורה לי, האם היא היתה הערה שצריך לעודד את האוצר ללכת בדרך זאת או לא. אני צריך להגיד. האמת היא שאנו לא מפסיקים את התשלומים אבל נתנו הוראה שכל התשלומים שאנו לא חייבים לפי התאריך ולפי מה שהאוצר החייב לשלם בתאריך מסויים צריך לדחות אותם לזמן מצומצם. אנו מקווים שההכנסות השוטפות יאפשרו לנו בששן זמן לא יותר מיד ארוך לשלם את התשלומים.

ש. בבה: מה זה נקרא זמן לא יותר מידי ארוך?

ד"ר ארנון: אנו חושבים ביחד עם נגיד הבנק שצריך לעשות כל מאמץ למנוע הלאה עליית אמצעי התשלום ומה ששמעתי פה אני מבין שהדבר הזה גם כן כואב. תהיה לנו תמיכה מועדת הכספים.

מר הורוביץ: אסתפק בהערות ברגעים ספורים. אני רוצה לדבר על אופי הבירור. העניין שאנו עומדים לפניו הוא רציני מאד, ואני מתפלא שאנו כולנו מציגים את העניין כאילו היינו בבית דין ומי האשם. פה לא חקירה, פה עניין רציני שודקא ועדת הכספים צריכה להתקדם בו ולתכנן איך לצאת לדרך המלך יחד אתנו. זה עניין יותר מידי רציני לעשות עניין שכל אחד את כדור הרגל זורק לשני. ואני מתפלא על חזני שקשר את הסעיפים. העניין רציני.

מצד אחד אנו מדגישים שאמצעי התשלום בגבולות התפוקה המונטרית, אבל במשך 4 השנים האחרונות עולים אמצעי התשלום באופן ממוצע כל שנה ב-20%, כי פה 15,5% זה מקרי. תיקחו 4 שנים ותחלקו 80%, ואילו התפוקה בערך ב-10%. זה לא עניין כזה שכל שנה התהליך נגמר ואחר כך מתחילים חיים מחדש. לא מתחילים חיים מחדש, יש לזה אפקט חזק. 10% העודפים משפיע על המאזן המסחרי וערך המטבע וזאת כל הבעיה. כעת צריך להבין.

אנו מוכרחים באיזה שהם אמצעים לנקוט, נניח שבא הכסף לשוק, הכספים בפועל משפיעים יל שוק האשראי, אני הצעתי לצמצם את האשראי. או נניח אם הממשלה קיבלה אשראי, הצעתי לצמצם את האשראי לציבור או להיפך.

את המשך דבריו רשם OK.

מר ד. הורוביץ:

כל המסיבות המלאכותיות - אין להן טעם. המסך צריך לדאוגו כמנגנון של כלים שלובים, שבו דמות הנוזל משתנה. לכן אני חושב שהפעולה שעשינו - ושהיא בלתי מספיקה - מטעם בנק ישראל, לצמצום האשראי, היתה המתירט שמצע, במידת-מה, תוצאות הסורות מאד. לולא הפעולה שהבנק עשה עכשיו היינו נמצאים במצב הרבה יותר חמור. בזמן של הסרה גדולה דרושה פעולה של קומפנסציה - צמצום האשראי גם לממשלה וגם לצבור.

חה"כ א. כהן שאל: אבל מה לעשות לגבי הדברים שהם נחוצים מאד? - השאלה איננה אם יש דברים חיוניים, כי בוודאי שלא מבזבזים את הכסף סתם; השאלה היא אם אפשר לפתור איזה בעיות שהן על-ידי הדפסת כסף. התיאוריה והמעשה אוסרים: לא! כי בסופו של דבר זה מתנקם באותן מטרות חיוניות. אילו אפשר היה לפתור שאלות בהדפסת כסף כל הבעיות בעולם היו נפתרות על-ידי תעשיית דפוס יעילה.

אני עובר כעת לענין של הפסקת התשלומים. ברגע זה יש שורה של תשלומים שהם לא קשורים בתאריך. יש שתי ברירות: או לחכות עד שיהיו הכנסות מ"ברזדס" אוי מססים או להגיד: היות ואנחנו רוצים לשלם הכל - נדפיס כסף. אם נעשה זאת, כלומר נדפיס כסף כדי לקיים את התשלומים האלה, ההרס שעשינו במשק לא נתקן לעולם. לכן הגענו להסכם עם האוצר, שמצדנו תהיה עמידה חזקה על העקרון שלא להדפיס כסף, מחוץ לדברים שקשורים בתאריכים, ומצד האוצר יש רצון לעמוד בזה - בשום אופן לא להדפיס כסף, בייחוד שהשנה הדפסנו 100 מיליון.

מישהו דיבר על שירותים. אחוז השירותים בתפוקה הוא פונקציה מתמטית של אינפלציה - אם יש אינפלציה מוכרחים לעלות השירותים; אם אין אינפלציה - יש פרודוקטיביות. זהו דבר אוטומטי, פונקציונאלי.

בתקופה הנידונה לאשראי לציבור היה חלק עצום בעליית אמצעי התשלום - 37%. זהו אחוז גדול מאד. בענין זה אילו ועדת הכספים היתה על הגובה היתה צריכה לצזור הריפות בבנק ישראל.

אני עובר לשאלה האחרונה - שאלת ההיטלים. השוק אינו עסקן ציבורי והוא אינו פועל לפי החוק של "קוסט פלוס". מסוחר אפשר ללמוד כלכלה יותר טוב מאשר מפקיד או מעסקן ציבורי. השוק פועל לפי חוק פשוט: אם אתה מקבל חומר מסויים ב-1.8 ל"י הדולר, ויש פער ידוע, כלומר מוכרים לך ב-1.8 ל"י ויש פער בין רמת המחירים הפנימית ורמת המחירים החיצונית - אין אידישות שיקצה ב-1.8 ל"י וימכור בהוסיפו אחוזים של רווח סביר אם הוא יכול לקבל יותר. הוא מוכר בהתאם לרמת המחירים הכללית, לפי הביקוש. השאלה היא אם הוא צריך לקבל את ההפרש הזה או הממשלה. ההיטלים לוקחים ממנו את הרווח הדיפרנציאלי.

מ. חזני: ההיטלים על כוהל ועל סיגריות מייקרם את הסחורה.

מר ד. הורוביץ: אלה לא תחשוד את קרן המטבע הבינלאומית באי-אודטורוכסיות; לך היה לי פנאי הייתי מקריא את המכתב מטעם הנהלת הקרן. הם דורשים היטלים כי המחירים אצלנו נמוכים מדי.

מ. חזני: אני מדבר על מסי עקיפין. זה לא אותו דבר. אני תומך בהיטלים על יגוא.

מר ד. הורוביץ: הם דורשים בקיטת צעדים באופן הדרגתי. אחד מהם הוא היטלים. הם דורשים ביטול הפמ"זים.

י. קרגמן: אבל לא אחידות השערים.

מר ד. הורוביץ: הם דורשים התקדמות הדרגתית לקראת מיעוט שערים.

הינו"ר י. גורי: מאחר שבגיד הבנק עומד לנסוע לחו"ל אני מברך אותו: צאתך לשלום - בואך לשלום.

צווי מכס

י. גדר:

אני מבקש רשות הדיבור לסדר.
למען הסדר הטוב ברצוני להעיר כמה הערות
על דברי היו"ר. זו לא טעות להגיד שיש סמכות לוועדת הכספים להציע לפרסם
שנית את הצווים, אבל אי-אפשר לחשוב שמכחינה ציבורית ומוסרית הצעת ועדת
הכספים דיצה ומסקלה המוסרי כפני החלטה של הכנסת.

היו"ר י. גורי:

החלטת הכנסת היא החלטה פורמלית, זהו ההבדל.
אמיתי שאם ועדת הכספים תאשר את הצווים אז
יהיה תוקף מוסרי לשר האוצר לפרסם אותם מחדש, במקום לקרוא לכנסת לפני ה-8
באוקטובר.

י. גדר:

ההבדל בין הצעת ועדת הכספים והחלטת הכנסת הוא
קודם-כל בזה שבכנסת מתקיים דיון, וזו היתה
ציניות מיותרת לחשוב, שבדיון כזה בכנסת, על צו מסויים, לא יכולה להיות
השפעה על ההצבעה.

היו"ר י. גורי:

אילו היה דבר כזה היה זה ציניות.

י. גדר:

חוק מזה החלטה בכנסת מתקבלת בפומבי, לאזני
הציבור, ויש הבדל רב בין דיון כזה לבין דיון
לפני ועדת הכספים. לכן כל ציפיון לדאגת בהצעת הוועדה דבר דומה להחלטת הכנסת
הוא פסול בהחלט.

היו"ר י. גורי:

מי אמר זאת? אף אחד לא אמר זאת. זה הכל היפוטוזות.

י. גדר:

להחלטות שר האוצר לא יכול להיות שום תוקף מוסרי,
כי כל החלטה לגבי מסים היא החלטה פוליטית ולא
מוסרית. מה שאני רוצה להגיד הוא הזה: כשהצו חוקי לא דרושה לא מוסריות;
אולם כשהצו הוא בלתי חוקי שום מוסריות לא תעזור לו. אינני חושב שטוב יעשה
היו"ר אם יעמיד בצד את חוקיות הצו וידגיש את הצד המוסרי.

הצעתי היא להזמין את היועץ המשפטי לישיבה הבאה
ולקיים בירור: מהו המצב המשפטי לאור העובדה שביום 5 באוקטובר פג תקפם של
צווים, בעוד שהכנסת עומדת לחדש את עבודתה ב-13 באוקטובר.

נוסף לזה אני מציע לקיים ישיבה זו בהקדם ולדחות,
צינתיים, דיון מוסרי על הצווים עד שבקיים את הבירור הזה. דיון מוסרי
לא יעזור לאוצר כל עוד תהיה זו עומדת תחת סימן שאלה. כעת אני במצב מלהביע
את דעתי על המצב המשפטי.

היו"ר י. גורי:

לשלוש הדברים שהעיר ד"ר גדר:

(א) אם לד"ר גדר לא נעימה לו לאוזן המלה
"מוסרי" והוא אומר שכל דיבור על מוסר זה ציניזם - אני מוכן להחליף את
המלה מוסר במלה "עזרה", כלומר, בקיצו, כי כוונתי שיהיה, בקיצו, לשר האוצר.

(ב) זנתי תביעה לגיטימית להזמין את היועץ המשפטי.

(ג) אינני חושב שיש יסוד להצעה לדחות את הדיון
המוסרי על הצווים. היועץ המשפטי צריך לתת יעוץ משפטי. לאחר שנסיים את
הדיון בחליטת מה לעשות - אם נאשר את הצווים - אם לא נאשר אותם הממשלה תחליט
ביצה צעד לנקוט.

מר בנק:

הצווים הובאו בשבוע האחרון של עבודת הכנסת לפני
הפגרה. היושב-ראש הציע לדון בהם עוד לפני צאת
הכנסת לפגרה, אולם היתה התנגדות מצד חברי סיעות הציונים הכלליים וחירות.
הוסמך על דעת כל הוועדה פה-אחד, שיתקיים דיון בפגרה, לפני מועד פקיעת תוקף
הצווים, שהוועדה תסכם דעתה ותעביר הצעותיה לשר האוצר, ובפירוש נאמר
שנותנים זכות לשר האוצר לפרסם את הצווים מחדש.

אשר לצד החוקי, נאמר על-ידי היועץ המשפטי שיש ליקוי בחוק, וד"ר בדר אפילו הביא פעם את הדברים עד אבסורד, טכסטען שלפי החוק הממשלה יכולה לעקוף את הכנסת על-ידי כך שגם אם הכנסת לא תאשר צו היא תפרסם אותו למחרת ויהיה לו תוקף חדשיים ימים. שמענו מד"ר קיסרון שהממשלה עומדת להגיש הצעת חוק אשר מסתום את הפרצה הזאת בחוק. הוועדה הסכימה להשתמש בליקוי הזה על-מנת לעבור את הפגרה הזאת. היא מקרייתקדי-כזב בפגרה בשנה שעברה והוועדה הביעה את מורת-רוחה על מקרים כאלה. מר אריאלי התנצל אז, בשם האוצר, שבבטיח שלא יישנו מקרים כאלה ושהדבר יתוקן על-ידי תיקון החוק.

ש. בבה: זה אומר שכל עוד הממשלה לא הכניסה תיקון בחוק התוקן הקיים מחייב.

היו"ר י. גורי: אנחנו עכשיו במקום הכנסת, יש לנו סמכות. אני רוצה שתבינו מה פירוש הדבר, במקום הכנסת. אם אי-אפשר לקרוא את הכנסת, אם לא קוראים את הכנסת, ה"בקינג" שאנחנו נותנים לחדשיים פירושו שכאילו היה דיון בכנסת, כי אם הוועדה מאשרת יש כל הסיכויים שזה יאושר בכנסת.

ש. בבה: אם אתה מקבל את הדעה שצריך להזמין את היועץ המשפטי מה הטעם בוויכוח מריטורי?

מר בונק: היושב-ראש שכח שהיה דיון והיועץ המשפטי הודיע באופן רשמי שאפשרי הדבר.

היו"ר י. גורי: זה נכון מה שאומר המזכיר, אבל אם ד"ר בדר תובע יעוץ נוסף אינני דוחה את בקשתו, אם כי היה יעוץ כזה, אלא שאז ד"ר בדר היה בריו-דה-ז'ניירו.

י. בדר: מר גורי יאשר שאני רגיל לקבל מה שהחליטו בהעדר. אינני בא בערעור שלא הייתי בישיבה

מסויימת. אולם אני רוצה להזהיר את היו"ר ואת מר גפני שבעניני צנתי טפס צריך לנהוג בזהירות. אם אנחנו מחליטים שאנחנו מרשים לממשלה להוציא 10 מיליון ל"י, זה יכול להיות בלתי חוקי עד שהכנסת תאשר זאת; אבל אם הממשלה תוציא צו שני, כל מעמסה שתוטל על צו כזה יכולה חיש מהר להגיע לבית-המשפט. וכאן יש דין ויש דיין. אין אני יכול לתת יד להסכמה כללית כשהמצב מפורק מבחינה משפטית, כשיש דין ויש דיין. אני חושב שזו חוסר זהירות מצד הממשלה להוציא צו כזה פעם שניה.

היו"ר י. גורי: זוהי שגגה שיצאה מצד השליט והשליט היא וועדת הכספים. מי אמר שצריך לצאת לפגרה ב-6 לאוגוסט? לא הייתי אומלל אילו יצאנו לפגרה ב-9 לאוגוסט. לא אומר זאת, אבל זה יהיה פשוט חוסר הגינות אם נכריח, בתוך הזמן הזה, לקרוא את הכנסת.

י. בדר: אני לא מכריח, אני משאיר את הענין לאוצר.

היו"ר י. גורי: אפילו אם אתה צודק אנחנו אחראים על זה ואנחנו צריכים לעמוד באחריות זו.

א. בהיר: אני מציע לעבור לדיון בצוויים, מפני שהחלטה על פרסום שני של הצוויים או קריאת הכנסת למושב מיוחד היא בידי הממשלה. אם שר האוצר יחליט שהצדק עם ד"ר בדר, שפרסום שני יאפשר ערעור בפני בית-המשפט, הוא יבקש את יו"ר הכנסת לקרוא לישיבת הכנסת לפני ה-13 באוקטובר כדי לאשר את הצוויים. אנחנו כוועדה צריכים לעשות את המוטל עלינו.

ס. חזני: מבחינה מריטורית אני מצביע נגד רוב הצוויים, אבל ביחס לדיון אין אני בדעתו של ד"ר בדר, כי מבחינה צבורית הענין הוא בסדר, זה בעשה בהסכמת ועדת הכספים כולה. ואם יש פרצה בדבר מבחינה משפטית, צדק ח"כ בהיר באומרו שעל כך דואגת הממשלה.

מ.ר ארנון:

היה דיון בוועדת הכספים ולדעת היועץ המשפטי אין מניעה חוקית לעשות זאת.

היו"ר י. גורי:

אנחנו עוברים לדון בגוף הצוים.

צו בדבר שינויים במסי בלו על טבק

מ.ר גפני:

בסיגריות הזולות שנמכרו במחיר שפחות מ-300 פרוטה, יש ירידה ממוצעת של 50 פר' ; לגבי סיגריות שמחירן היה 400 פר' יש עליה של 15 פר' ; לגבי סיגריות שמחירן למעלה מחצי לירה העליה נעה בין 50 ל-80 פר'.

הסיבה לשינוי שיעורי הבלו היתה, שמטעמים שונים האוצר היה זקוק להכנסות נוספות לתקציב, וכתוצאה מצרכים אלה באו 3 צוים - על משקאות; על סיגריות והצו המפורסם על גאז בבאלונים.

היו"ר י. גורי:

נתפרסמו בעתונות מאמרים שהוזלת הסיגריות הזולות הביאה לצמצום צריכת הסיגריות היקרות, ולכן האוצר לא השיג את המטרה שהתכוון להשיג.

ג. לוי:

אני חושב שמטרת ההוזלה של סוגים אחדים של סיגריות היתה הורדת האינדקס. קראתי בעתון שקרה להיפך: מתוך הוזלת הסיגריות האינדקס עלה. אני רוצה לשאול האם האוצר ידע על כך מראש. נדמה לי כי האוצר קיווה ששינוי שיעורי הבלו יכניסו לאוצר 1.3 מיליון ל"י עד סוף השנה. בינתיים עברו חדשים והייתי רוצה לדעת מה מראות ההכנסות. יתכן שהאוצר מעוניין שוועדת הכספים לא תאשר את הצו הזה.

מ.ר גפני:

כיוון שהפעם השינויים היו מלווים בהורדת המס על הסוגים הזולים זה היווה שוני בהשוואה לפעולות הרגילות שלנו; אבל בדרך-כלל בעקבות העלאת המחירים של הסיגריות היקרות יותר ואי-שינוי ברמת המחירים של הסיגריות הזולות, תמיד היה מצב שבחודש הראשון היתה תזוזה מסיגריות יקרות ליותר זולות. הפעם זה היה יותר מודגש, כי לא רק שלא העלינו את הבלו על הסיגריות הזולות אלא הורדנו אותו. ברור שבחודש הראשון יש תזוזה, אבל זו לא היתה הפתעה, כי בכל פעם של שינוי שיעורי הבלו חוזרת ונשנית תופעה זו. סך כל הצריכה לא השתנתה. הצריכה של כ-10 מיליון חפיסות סיגריות לחודש נשארה, אבל עלתה ב-10% צריכת הסיגריות הזולות.

א. בהיר:

אם ועדת האינדקס לא התחשבה עם ההוזלה מדוע האוצר צריך לצמצם?

מ.ר גפני:

ועדת האינדקס היא בלתי תלויה וקובעת מה שקובעת לפי ראות עיניה. יכבד להיות שאילמלא ההורדה הזאת היה האינדקס עולה עוד יותר. זה היה אחד הנסימטקים.

נימוק אחר היה שהיו כמויות גדולות של טבק בכפרים הערביים שלא נמצאו להן קונים, מפני שהן לא באיכות גבוהה. על-ידי הורדת המס קנו רק בחודש האחרון קרוב ל-200 טון טבק, שהיו מונחים תקופה די ארוכה. זה גם-כן הישג חשוב - יכולנו לשחרר כמויות אלה.

אנחנו חושבים שעד סוף השנה יתקבל האומדן שקבענו, והשימוש בסיגריות יחזור לקדמותו. על התקציב לשנה הבאה בוודאי יהיו דיונים נוספים. בשיחות שהיו לי עם יצרני הסיגריות לא היתה שום הצעה שעכשיו נבוא להציע שינויים. עצם הכנסת השינויים תכניס אנדרלמוסיה בתעשייה.

א. בהיר:

כמה סיגריות היו במחסנים?

ט. גפני:

עכשיו, בניגוד לנוהג הקודם, שאנחנו מתייעצים עם היצרנים, עכשיו יהיה הפתעה בשביל כל היצרנים, הם לא ידעו. האישור של שר האוצר ניתן ב-7 בערב ולמחרת נתפס כל המלאי. הפעם לא היו פרסומים בעתונות כבפעמים הקודמות.

י. בדר:

הפעם היתה פעולה כפולה: בסוגים הלא-ראויים הורידו את הבלו ובסוגים קצת יותר טובים העלו את הבלו, אבל אי-אפשר להגיד שהעלו את הבלו על סיגריות לוקסוס. ראשית כל אני לא מקבל את ההנחה שתמיד הצריכה תחזור לקדמותה. העובדה שמספר פעמים הצריכה חזרה לקדמותה לא מוכיחה כי כך יקרה תמיד, כי יש גבול ליכולת הצרכן. היכולת אמנם גמישה אבל לא בלי גבול.

אני רוצה להגיד איך אני רואה השפעת הבלו הזה לא על אדם פיקטיבי אלא על תקציב המשפחה. ברור שאם הכנסת המשפחה לא עלתה - ותאמת ההנחה של שר גפני, שהמעשן במשפחה יחזור לסוג שהוא רגיל לעשן - ההעלאה הזאת תגרום לגרעון.

הי"ר י. גורי:

אבל יש לו ברירה.

י. בדר:

אם הוא יעבור לסוג זול יותר, האוצר לא רק שלא ירוויח אלא יפסיד.

הי"ר י. גורי:

האוצר מוכן לסיכון זה.

י. בדר:

אמנם יש ברירה; אבל אם אדם עובר לסוג יותר זול האוצר לא רק שלא יוסיף הכנסות למדינה אלא יפסיד; ואם הוא לא עובר לסוג זול יותר, או חוזר אחרי זמן-מה לסוג יקר יותר, תוספת בלו זו אינה הובצת, מבחינת תקציב המשפחה, דווקא על סיגריות אלא על דמת החיים של המשפחה. אם היא תוציא 3 ל"י יותר על סיגריות היא תוציא שלוש ל"י פחות על חלב, בשר או ספר. יוצא איפוא, שבלו זה, אשר באופן מלאכותי נבנה כך בכדי שאדם יוציא יותר כסף על עישון - אבל בלי שזה ישפיע באופן מתאים על האינדקס - בלו זה מתכוון להוריד את רמת החיים, ולכן יש להתנגד לו.

ס. חזני:

ענין החשבון, אם בסופו של דבר שיעורים אלה של בלו ישתלמו או לא ישתלמו, אני משאיר לאוצר. אבל אני רוצה להתייחס לדבר באופן עקרוני, בהמשך לדברים שנאמרו קודם.

אני אתמוך בהטלת מכס או היטלים שבאים להגן על תוצרת הארץ, כמוכר הגנה סבירה ובגבולות ידועים של ערך הדולר הנחסף. אני אתמוך בהיטלים הבאים לספוג רווחי יתר של יבואן. אם אשוכנע שזה לא יביא להתייקרות אלא יספוג רווחים אני אתמוך בזה. אני אתמוך בהיטלים שבאים לצמצם את היבוא - בין אם זה מוצר מוגמר או חומר-גלם שאפשר להחליף אותו בחומר גלם מקומי. לא אתמוך בכל מס אשר בא לייקר צריכה של תוצרת מקומית - אם זה סיגריות, משקאות או גאז. דובר קודם על הקטנת הצריכה או הקטנת ההכנסה האישית; מקטינים את ההכנסה הריאלית על-ידי זה שמייקרים. אם זה עוזר לצמצום היבוא אני מוכן לתמוך בכך, אבל סתם לצמצם את ההכנסה הריאלית ולפגוע בתוצרת הארץ - זה לא.

ש. בבה:

כל הפעולות סופיה של העלאה בלתי פוסקת מצד האוצר מבוססת על ניצול ההרגלים של האזרח. אני מעשן לשעבר ואני יודע שאלמלא סיבות מסויימות עד היום הייתי כבול להרגל זה. ניצול ההרגל הזה, עד ללא גבול, יש בזה צד חינוכי רע. אינני רוצה לדבר על כך שבמשק, איפה שהתקציב יציב, אי-אפשר בכל יום שני וחמשי להגדיל את המכס, אבל הדבר אצלנו משתקף בשני דברים: התוצרת שלנו היא רעה מאד, ומתוך זה שהמצרן הולך ומתייקר במדינה שלנו אין סיגריה טובה, גם אם היא עולה 90 גרוש. מצב אחר היה אלמלא לא היו מעלים מדי פעם את המכס, אפשר היה לשפר את התוצרת.

ז. צור:

מדוע ביקש האוצר את הבלו, את המסים האלה? מכיוון שהיה צורך להגדיל את ההוצאה, ואני לא מתנגד להגדלת ההוצאה. אולי יש מישהו שמתנגד. הגדלת ההוצאה נבעה בעיקר מהגדלת תקציב הבטחון. עומדת, איפוא, השאלה כיצד יוצרים הכנסה. אני

אני חושב שהדרך של מסי עקיפין היא הדרך הגרועה ביותר, מכיוון שהיא עושה פעולה אינפלציונית, מייקדת את הסחורה, ולכן היא הדרך הגרועה ביותר. אולם אילו חבר-הכנסת חזני היה עקבי במחשבתו, היה צריך להגיע למסקנה שצריך לקבל את ההכנסה הזאת ממסים ישירים.

ס. חזני: יש אפשרות לספוג רווחים.

ז. צור: על כל פנים בלו על סיגריאות זהו דבר פחות פוגעל ברמת החיים של האוכלוסייה מאשר ייקור מצרכי מזון או בגדים. כל שכן שכמה סוגי סיגריאות הוזלו.

י. קרגמן: אני רוצה להזכיר לכה"כ חזני שגם הוא טען שמוטב להטיל מסי עקיפין מאשר מסים ישירים.

ס. חזני: אבל לא על סיגריאות.

י. קרגמן: היתה ישיבה בנוכחות נציגי האוצר וכולנו הסכמנו שעליו לגייס 10 מיליון ל"י, נדמה לי תוך 10 חודשים. איש מאתנו לא הסכים להטיל מסים ישירים. מדוע יש יתרון למס העקיף על המס הישיר? למעשה, במקרה זה, יש ברירה: או שיעשן סיגריה אחת פחות או שיעבור לסוג יותר זול. נכון שזה יפגע במידה מסויימת באיזון, אבל הכוונה היא לקבל הכנסות בלי להטיל בלו על מצרכים חיוניים יותר.

א. גפני: האם היצרנים הרוויחו משהו בעקבות שינוי שערי הבלו? אני מתכוון לסיגריאות הזולות.

מר גפני: להיפך, היצרנים הורידו פרוטה או שתיים מהקרן שלהם. על חשבון הבלו הם לא ירוויחו, אולי ירוויחו זמנית המכירה של סוג סיגריאות זה.

מר אריאל: ברור שהגדלת הבלו על מוצר תצרוכת פוגעת ברמת התצרוכת, אבל אם רוצים לכסות הוצאה של בטיחות מוכרחים לעשות זאת על חשבון התצרוכת, כי אם לא עושים זאת על חשבון התצרוכת פירושו הדבר מימון אינפלציוני. הצדירה היא או לצמצם את תקציב הבטיחות או לקחת מהתצרוכת.

מר גפני: אני רוצה להגיד לכה"כ חזני שזה דווקא מגן על תוצרת הארץ, על הטבק המקומי, והראיה שמשתמשים בו כעת יותר מאשר קודם.

ה צ ב ע ה

ב-5 קולות נגד 4 אושר הצר

י. בדר: לו הייתי רואה תכנית שלימה שם מסי עקיפין עד ה-1 באפריל ולו הייתי מקבל הבטחה שמחוק לתכנית זו לא יטילו יותר מסי עקיפין עד ה-1 באפריל זאת היו אומרים לי שמהכנסות בוספות אלה 10 מיליון מוקדשים לצרכי בטחון - הייתי בוודאי תומך במסי עקיפין אלה, והייתי מחפש אותם מסים שהם עדיפים בעיני. אבל כיוון שברור שסך כל מסי העקיפין שיוטלו עד אפריל 1959 יעברו את ה-10 מיליון ל"י וכיוון שאין לנגד עיני סקירה מלאה בנדון זה אני מוכרח להתייחס לכל צו וצו לחוד.

צו מסי בלו על משקאות משכרים (שנוי תעריף) (תיקון מס' 3)

- מר גפני:
הצו מעלה את הבלו על קוניאק וצ'ראק ב-800 פרוטה, על ליקרים וכוהל ב-300 פרוטה.
אולם ברוב הסוגים לא ישתנה המחיר לצרכן, כי באיזו צורה שהיא נספגו ההפרשים האלה מבלי להעלות את המחירים. הליקרים עלו קצת יותר מפני שיש בהם חמרים מתוצרת חוץ.
- י. בדר:
במה עדיפה שרי-ברודי?
- מר גפני:
בחומרים שהם מכינים שרי ברנדי יש חמרים מתוצרת חוץ שעליהם יש כבר מסים.
- י. בדר:
האם יש מס קניה על מצרכים אלה ואיך הבלו ישפיע על מס הקניה?
- מר גפני:
מס קניה מוטל לפי המחיר לצרכן. יש מס קניה על בקבוק שעולה על 10 ל"י. על משקאות מתוצרת הארץ אין מס קניה. אם ייצרו פעם בארץ בקבוק שמחירו יעלה על 10 ל"י נצטרך להטיל גם עליו מס קניה.
- י. בדר:
מעולם לא התנגדתי למסים על משקאות מפני שזהו מצרך שאינו ראוי להגנה.
- ז. צור:
אילו הייתי יודע שייקור העראק יביא לצמצום צריכתו הייתי מציע להגדיל את הבלו, אבל אני יודע שזה רק יביא לצמצום צריכת הלחם למשפחה, והתוצאה תהיה שיביאו פחות כסף בבית.

ה צ ב ע ה

הצו אנוש

צו תעריף המכס והפטור (תיקון התוספת מס' 18)

- מר גפני:
הצו הזה מתייחס לגאז.
ההעלאה מסתכמת ב-800 פרוטה לבלון גאז.
רצוי לציין כי משפחה ממוצעת משתמשת בבלון גאז במשך 6 שבועות או חדשים ימים. בלון נמכר ב-8.4 ל"י, כלומר העליה היא פחות מ-10% מהמחיר הנוכחי. אם משפחה צורכת כ-8 בלונים לשנה העלאת הבלו תגרום להוצאה נוספת של 6-7 ל"י לשנה.
- א. בדר:
שמעתי או קראתי בזמן האחרון שחברת החשמל דורשת להקטין את מחיר החשמל בכדי להעלות את הצריכה הביתית. חשמל זה, החשמל השולי, והגאז הם מצרכים המיועדים לאותה מטרה. מבחינה משקית הייתי חושב שזו התחרות מלאכותית כאשר משנים את המחירים. אמנם גאז אינו מיוצר על-ידי חברה ממשלתית, בעוד שחשמל הוא כן תוצרת של חברה ממשלתית, לכן אני חושב לטעות עוד יותר גדולה לשנות את תנאי התחרות על-ידי אמצעים פיסקליים. אחרי הערה זו אינני מתנגד לצו.
- מר אריאלי:
יושבת היום ועדה אשר הוטל עליה להאנות שיהיה שינוי משקל בין מחירי החשמל והגאז לתצרוכת ביתית. בכל אופן העליה הזו במחיר הגאז היא בוודאי בכיוון הנכון.
- א. בהיר:
האם לא היה מקום ללחוץ גם על הקטנת הרווח?
- מר גפני:
בשטח זה ההתחרות היא לא כל-כך חופשית.
- מר אריאלי:
כל הקומפלקס של דלק הוא במעגל אחר - של מחירי נפט ובנזין.

הצו א ו ש ר